

23. <http://www.kmu.gov.ua/>
24. <http://www.nerc.gov.ua/>
25. <http://www.mvp.gov.ua/>
26. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ

Дарных Г. Ю.

Исследованы состояние и перспективы развития нефтегазового комплекса как главной сферы обеспечения энергетической безопасности государства в свете трансформационных и глобализационных преобразований. Обозначены основные проблемы в сфере управления топливно-энергетическим комплексом и пути их разрешения.

Ключевые слова: *нефтегазовый комплекс, энергетическая безопасность, топливно-энергетический комплекс, альтернативная энергетика, возобновляемые энергисточники.*

MODERN PROBLEMS OF ENERGETIC SAFETY OF UKRAINE

Darnykh G. Y.

The status and perspectives of the development of oil and gas complex as the main sphere of providing energetic safety of the state in the light of transformational and globalization reorganizations have been studied. The main problems in the sphere of fuel and energetic complex management and the ways of their solving have been outlined.

Key words: *fuel and energetic complex, energetic safety, fuel and energetic complex, alternative energetics, renewable sources of energy.*

УДК 330.1:351.863:620.9

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА: КОНФЛІКТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ

*О. В. Овсієнко, кандидат економічних наук, доцент
Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого*

Досліджено суперечності, що виникають під час реформування інститутів енергоринку, як між його учасниками (споживачами, постачальниками,

державою), так і усередині цих груп. Визначено основні складові конфлікту соціально-економічних інтересів, пов'язані з інституційною модернізацією енергоринку. Охарактеризовано їх вплив на енергетичну безпеку та безпеку людського розвитку.

Ключові слова: енергетична безпека, інституційна модернізація енергоринку, перехресне субсидіювання, лібералізація ціноутворення, людський розвиток.

Постановка проблеми. Стан енергетичної безпеки в нашій країні важко оцінити як задовільний. За даними щорічного моніторингу Міністерства економіки України, індекс-індикатор енергетичної безпеки у 2008 р. становив 70,6 % при оптимальному значенні 100 % [1, с. 17]. Тому увага суспільства постійно прикута до пошуку можливих напрямів зміцнення енергетичної безпеки. Традиційно серед них виділяють диверсифікацію енергопостачання, розвиток власної видобувної бази та внутрішнього виробництва, підвищення ефективності використання енергоносіїв, нормалізацію ринкових відносин у паливно-енергетичному комплексі. Останній напрям значно актуалізувався з переходом до нової системи розрахунків за імпортований природний газ. Але необхідні для його реалізації заходи, а саме: зміна характеру внутрішнього ціноутворення, розвиток конкурентного середовища, обмеження асиметрії на енергоринку постійно відкладаються. Порушуючи економічні інтереси різних соціальних груп, вони мають потенційно конфліктний для суспільства характер та здатні підірвати соціально-економічну безпеку. Вивченню цього конфлікту і присвячено статтю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідність нормалізації ринкових відносин у паливно-енергетичному секторі визнається у багатьох як вітчизняних ([2, с. 104–108; 3, с. 51, 82; 4, с. 148–149]), так і зарубіжних дослідженнях ([5, с. 18–19, 48–49; 6, с. 120–121]). Причому особлива увага приділяється двом складовим цього процесу — зміні чинної системи ціноутворення у напрямі лібералізації та розбудови інститутів конкуренції (В. Бараннік [7], В. Вербинський [8], М. Земляний [8; 9], Р. Подолець [10], В. Саприкін [11], А. Шевцов [9]). Саме на цих засадах ґрунтуються основні державні програми, спрямовані на зміцнення енергетичної безпеки (Енергетична стратегія України на період до 2030 року, Концепція Державної цільової економічної програми енергоефективності на 2010–2015 роки). Водночас залишаються дискусійними питання про межу лібералізації цін на енергоносії, її вплив на безпеку людського розвитку та якість життя населення. Потребує дослідження конфлікт соціально-економічних інтересів між учасниками ринку, що виникає внаслідок реформування, пошук можливостей його пом'якшення.

Формулювання цілей. Метою статті є виявлення та розкриття суперечностей, що виникають під час реформування інститутів енергоринку, як між

його учасниками (споживачами, постачальниками, державою), так і усередині цих соціально-економічних груп (між домогосподарствами та підприємницьким сектором, окремими галузями), оцінювання впливу суперечностей на енергетичну безпеку та безпеку людського розвитку, перспективи загальної соціально-економічної модернізації.

Вклад основного матеріалу. Головною загрозою у сфері енергетичної безпеки була та залишається низька ефективність використання енергоносіїв у вітчизняній економіці. Незважаючи на позитивні тенденції у цій сфері, які спостерігаються протягом останніх десяти років, існування численних стимулів до підвищення енергоефективності (багаторазове зростання цін на енергоносії, дефіцитність власного паливного балансу, розгалужена система адміністративних та економічних важелів стимулювання енергозбереження, спеціальні державні програми), енергоємність українського ВВП є однією з найвищих у світі [12, с. 48–57]. За оцінюванням Міжнародного енергетичного агентства, вона перевищує середньосвітовий рівень у 2,1 раз та у 2,5 разу — показники розвинених країн.

Це пов'язано з наявністю масштабного тіньового сектору в економіці (його частка у 2001–2009 роках коливалася в інтервалі 26,7–39 %, причому у 2009 р. спостерігався історичний максимум [2, с. 185–186]), чинником умовно постійних витрат, несприятливою структурою економіки, недосконалістю системи ринкових регуляторів використання паливно-енергетичних ресурсів, яка посиляє споживачам викривлені сигнали. Так, згідно з проведеним автором дослідженням [13] у 2002 р. вартість економії 1 тонни у. п. була вищою, ніж граничні витрати на її придбання. Ситуація почала повільно змінюватися лише під впливом невпинного зростання цін на енергоносії, особливо на природний газ, частка якого у структурі енергоспоживання складає близька 40 % [3, с. 28].

Починаючи з 2009 р., Україна перейшла на нову систему розрахунків за імпортований природний газ. В її основі лежать ринкові принципи ціноутворення: вартість природного газу прив'язується до коливань енергетичних цін на світовому ринку, повторюючи їх з незначним лагом запізнення. Результатом нової системи стало доведення вартості природного газу до світового рівня, що зумовило необхідність відкоригувати існуючу на внутрішньому ринку систему ціноутворення. Спроби ліквідувати розбіжність у принципах формування цін у зовнішніх та внутрішніх розрахунках загострили конфлікт соціально-економічних інтересів учасників процесу енергоспоживання, основними складовими якого стали соціальний, структурний та міжгалузевий аспекти.

Соціальна складова. В Україні при розрахунках за спожиті енергоносії діє практика перехресного субсидювання — штучне підтримання занижених цін для одних суб'єктів за рахунок інших (табл. 1). Як правило, порівняно нижчі ціни встановлюються для домогосподарств та об'єктів комунальної енергетики, підвищені ціни — для промислових споживачів. Серед недоліків

перехресного субсидювання — відсутність мотивації до підвищення енергоефективності, суттєві диспропорції у паливно-енергетичному балансі. Однак доки ціна за імпортований газ знаходилася на рівні нижче світового, з чинною системою ціноутворення мирилися всі учасники ринку. Підприємницький сектор отримував суттєві конкурентні переваги, особливо помітні при експорті власної продукції за кордон. Держава перерозподіляла монопольний прибуток на вирішення різноманітних, у тому числі соціальних завдань. Населення оплачувало споживання енергоносіїв за заниженими цінами.

Таблиця 1

**Динаміка цін на природний газ для різних категорій споживачів
(розраховано за даними [14; 15; 16; 17; 18])**

Категорія споживачів	Середня ціна природного газу з урахуванням ПДВ, цільової надбавки, тарифів на транспортування, розподіл і постачання природного газу, грн/тис. м ³						Темп зростання цін, 2005-2010 рр. разів
	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р. (січень-жовтень)	
Населення	185,00	294,66	388,64	439,16	622,46	715,83	3,7
Бюджетні організації та установи	231,0	480,0	1036,92	1381,20	2424,30	2474,50	10,71
Підприємства теплокомуненерго	218,44	508,40	686,0	746,12	872,78	1003,71	4,59
Промислові споживачі та інші суб'єкти	420,96	717,82	1010,26	1423,05	2424,30	2474,50	5,88
Співвідношення цін для промисловості та населення	2,28 : 1	2,44 : 1	2,61 : 1	3,25 : 1	3,89 : 1	3,46 : 1	—
Довідково:							
Середньозважена ціна імпортованого газу, дол. США (грн за курсом НБУ)	60 (307,2)	95 (479,75)	130 (656,5)	179,5 (945,97)	239,65 (1866,87)	266,5 (2113,34)	4,44 (6,88)
Ціна газу як товару для промислових споживачів, грн	318,46	527,02	720,0	970,92	2020,25	2064,1	6,48

Примітки:

1. З 2007 р. ціна для населення розрахована як середньозважена у зв'язку з уведенням диференційованих (залежно від обсягу споживання) тарифів.

2. Для окремих галузей та підприємств протягом 2009–2010 років діяли спеціальні пільгові ціни. Так, для підприємств гірничо-металургійного та хімічного комплексів граничну ціну природного газу як товару було знижено на 6 % з 01.09.2009 по 01.04.2010 р., для виробників азотних добрив — на 20–22 % (з 01.09.2009 по 30.06.2010 р.).

У міру наближення ціни імпортного природного газу до світового рівня практика перехресного субсидіювання почала генерувати значні ризики у сфері як енергетичної, так і економічної безпеки. Зникнення конкурентних переваг змушує підприємницький сектор шукати інші шляхи відновлення конкурентоспроможності — демпінг, зниження частки оплати праці у собівартості продукції, лобіювання особливих пільгових цін. Посилилася розбалансованість у державних фінансах: різке скорочення монопольних прибутків і необхідність компенсувати різницю між цінами закупівлі та продажу імпортного газу призвели до накопичення квазіфіскального дефіциту держбюджету (борг НАК «Нафтогаз України»). В економіці у цілому посилюється небезпечний причинно-наслідковий зв'язок: високі тарифи на енергоносії — висока собівартість та остаточна ціна реалізації готової продукції — звуження споживчого попиту — стагнація виробництва.

За таких умов одним з можливих способів збереження життєздатності економіки стала поступова ліквідація перехресного субсидіювання, що і було зроблено. Так, за 2008 р. мінімальна ціна природного газу зросла для населення на 35 %, за 2010 р. — ще на 50 %. Додаткове підвищення цін на 50 % намічено на квітень 2011 р. [19]. Паралельно збільшується вартість газу для підприємств теплокомуненерго. У Меморандумі, підписаному українським урядом та МФВ, зазначається, що здорожання газу для вказаних категорій споживачів триватиме щороку, доки не буде досягнуто цінового паритету між вартістю газу на внутрішньому ринку та цінами імпортних закупівель. Слід відмітити, що реформа ціноутворення назривала досить давно, тиск МФВ лише прискорив її реалізацію.

У багатьох наукових джерелах [6, с. 120–121; 7, с. 11–12; 8, с. 103; 10 та ін.] панує стримано оптимістичний погляд на соціальні наслідки лібералізації ціноутворення. Зокрема, відмічається, що підвищення цін є планомірним, поступовим та забезпечено необхідними амортизаторами [7]. У перерахунку на газовий еквівалент вартість інших енергоресурсів на внутрішньому ринку останніми роками зросла набагато більше [10]. Скасування перехресних субсидій сприятиме відновленню соціальної справедливості (при збереженні низьких цін ними користуються усі споживачі, незалежно від статків, тоді як підвищення цін дасть можливість адресної допомоги малозабезпеченим) [20, с. 6].

Наша особиста точка зору є більш песимістичною. Процес переходу до ринково обґрунтованих цін у розрахунках з побутовими споживачами розпочався у вкрай несприятливих умовах падіння реальних доходів через кризу, збільшення частки населення за межею бідності (табл. 2), недосконалість або відсутність багатьох важливих компенсаторних механізмів. Реформа не супроводжується встановленням адекватного прожиткового мінімуму [2, с. 270], ліквідацією боргів з виплати заробітної плати, усуненням розбіжностей

тей у мінімальній зарплаті та ставці 1-го розряду ЄТС для працюючих у бюджетній сфері, вдосконаленням системи соціального страхування. За умов нерозв'язаності цих системних проблем навіть запропоновані компенсаторні заходи (субсидії на послуги ЖКГ та придбання енергоносіїв) не можуть вважатися достатніми.

Т а б л и ц я 2

Динаміка доходів населення
(розраховано за даними [21])

Показник	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р. I кварт.
Реальний наявний дохід, % до попереднього року	123,9	111,8	114,8	107,6	91,5	—
Частка населення (%) з доходами, нижчими:						
– прожиткового мінімуму	55,3	50,9	29,3	18,1	21,4	30,2
– середнього рівня загальних доходів	62,7	63,5	62,1	62,2	61,8	62,9

Реформа ціноутворення на енергоринку без сумніву є незворотною та об'єктивно зумовленою, спрямованою на зміцнення енергетичної безпеки. Однак ідеологія її проведення не враховує інтереси населення: витрати, пов'язані з лібералізацією, перекладаються на найбільш уразливого учасника ринку — домогосподарства, які доки не виявляють організованого соціального опору. Способи інституційної модернізації енергозабезпечення суперечать інтересам людського розвитку. На жаль, цю суперечність не здолати у межах суто енергетичної модернізації. Її пом'якшення можливо лише в умовах більш загального процесу соціалізації економіки, що потребуватиме радикального перегляду базових основ економічної політики — зниження рівня експлуатації найманої робочої сили, вдосконалення пропорцій розподілу суспільного продукту, детінізації, підвищення реальних доходів.

Структурна складова конфлікту між учасниками енергетичного ринку в основному є результатом недосконалості інститутів конкуренції, високого рівня монополізації та пов'язаних з цим зловживань, серед яких можна виділити:

– завищення внутрішніми постачальниками-монополістами власних витрат. Так, протягом другої половини 2008 р. основні складові вартості природного газу для промисловості — ціна газу як товару та тариф на транспортування магістральними мережами залишалися незмінними, тоді як тарифи на транспортування розподільними мережами зросли на 46 %, витрати НАК «Нафтогаз України» — на 38%, декілька разів у бік підвищення переглядалася

цільова надбавка, сягнувши 12 % (останні два компоненти не розраховуються, а встановлюються урядом). Як наслідок природний газ дорожчав для промислових споживачів при майже незмінному рівні його імпоротної ціни [14]. Непрозорий характер та відсутність чіткого алгоритму перегляду складових тарифу, не пов'язаних безпосередньо з вартістю самого газу, робить процес ціноутворення непередбачуваним, зумовлює конкуренцію за перерозподіл фінансових потоків між учасниками ринку, в тому числі державними структурами. Заручником інституціональної недосконалості енергетичного ринку врешті-решт стає уся економічна система: перекладання витрат на інші галузі та сфери стимулює несприятливі структурні зрушення, посилює нестачу внутрішнього споживання;

– спотворений характер конкуренції між внутрішніми постачальниками природного газу, зумовлений значними розбіжностями у вартості імпорту та власного видобутку. Останніми роками компанії з часткою державної власності 50 % і вище, що здійснюють видобуток газу, законодавчо зобов'язані продавати його уповноваженому Кабінетом Міністрів України органу за цінами, встановленими НКРЕ (2009 р.: 182 грн — для «Укргазвидобування», 199,2 грн — для «Укрнафти», 289 грн — для «Чорноморнафтогаз» [18]; з 27 липня 2010 р. відповідно 350, 458 та 456 грн). В основному газ власного видобутку призначено для забезпечення потреб населення (довідково: у 2009 р. власний видобуток склав 20,7 млрд куб. м; обсяг спожитого населенням природного газу становив 16,1 млрд м³, підприємствами ТКЕ — 8,01 млрд куб. м, бюджетними установами та організаціями — 0,8 млрд куб. м). У роботі [10] зазначається, що «закритість інформації про реальні газові та фінансові потоки на енергоринку створює можливість для відповідального за розподіл органу (зараз — НАК «Нафтогаз») збільшувати собівартість газу власного видобутку, щороку «підтягуючи» її до вартості імпортного, і реалізовувати промисловим підприємствам»;

– опортуністичну поведінку учасників ринку, які ухиляються від контрактних зобов'язань з метою отримання прибутку за рахунок партнерів. Особливо помітна опортуністична поведінка у комунальній енергетиці, де її вияви мають двосторонній характер. З одного боку, від зобов'язань ухиляються споживачі, повністю не виконуючи контрактні зобов'язання (рівень розрахунків населення за спожитий газ, за даними ДК «Газ України» [15], становить 79,91 %, підприємств ТКЕ — 82 %, бюджетних установ та організацій 91,72 % (станом на 26 листопада 2010 р.). Через технічну складність припинення постачань та законодавчу неврегульованість питань про санкції енергоносії набувають риси квазісупільного блага, яке можна споживати, не оплачуючи. З другого боку, зловживають зобов'язаннями і постачальники, які, користуючись неповнотою системи обліку, встановлюють завищені нормативи споживання. Подолання опортунізму у цьому разі пов'язане з додат-

ковими витратами для населення стосовно організації обліку отриманих послуг, що в умовах недостатнього рівня доходів для багатьох домогосподарств практично неможливо.

Пом'якшення означених складових структурного конфлікту між учасниками ринку можливо лише за рахунок більш активного антимонопольного регулювання. Але якщо такі аспекти, як свідоме завищення витрат, потрапляють у поле зору Антимонопольного комітету України, то витрати, пов'язані з асиметрією доступу до інформації, ресурсів, політичної влади, опортуністичною поведінкою, залишаються поза увагою. Держава в її нинішньому форматі не зацікавлена через створені нею інститути обмежувати власну монопольну владу. Перерозподіл фінансових потоків, які утворюються на енергоринку, привласнення природно-монопольних надприбутків, участь у користуванні дотаціями та субсидіями виступають інструментами первісного нагромадження капіталу. Відтак, питання про законодавче врегулювання в інтересах суспільства цих важливих питань постає вкрай рідко.

Міжгалузева складова (ціна енергоносіїв встановлюється на різному для різних галузей рівні). Так, протягом IV кварталу 2008 р. — II кварталу 2010 р. у порівняно кращому становищі опинилися гірничо-металургійний та хімічний комплекси. Мотивуючи необхідністю захистити ці галузі від впливу економічної кризи, у 2009 р. уряд знизив для них граничну ціну природного газу без ПДВ, цільової надбавки та транспортних виплат і скасував деякі надбавки до ціни. Наслідки такої практики як мінімум суперечливі. З одного боку, гірничо-металургійний та хімічний комплекси — ключові експортери, джерело валютних надходжень, а з другого — штучно гальмуються процеси структурних зрушень, викривлюються орієнтири підвищення енергоефективності, консервується несприятлива для нашої країни модель соціально-економічного розвитку, орієнтована на дешеву робочу силу. У стратегії реформування економіки на 2010–2015 роки наголошується, що домінування сировинної складової в умовах високої відкритості економіки обертається тенденцією «збіднюючого розвитку» [4, с. 121–122]. Враховуючі довгострокові негативні наслідки міжгалузевого субсидювання, рішення про відмову від цієї практики можна оцінити як позитивне.

Висновки. З підвищенням цін імпортного природного газу до світового рівня було досягнуто той поріг енергетичної безпеки, після якого об'єктивна необхідність інституційної модернізації енергоринку набула незворотного характеру. Заходи, що здійснюються в її рамках, мають гостро конфліктний характер, порушуючи економічні інтереси різних соціальних груп.

Акцент у модернізації було зміщено на реформування чинної системи ціноутворення — ціни для всіх категорій споживачів поступово підтягуються до ринково обґрунтованого рівня, припиняється практика перехресного субсидювання. В основному це погіршує становище домогосподарств, оскільки

суттєве підвищення вартості енергоносіїв відбувається в умовах недосконалості чи відсутності багатьох важливих компенсаторних механізмів (установлення справедливого прожиткового мінімуму, ліквідація заборгованості по заробітній платі). Тому подальша лібералізація цін на енергоносії потребуватиме перегляду базових основ економічної політики — зниження рівня експлуатації, вдосконалення пропорцій розподілу суспільного продукту, детінізації, підвищення реальних доходів населення.

Інший напрям інституціональної модернізації енергоринку — розбудова конкурентного середовища та обмеження монополізму, спрямовані на подолання асиметрії ринку, обмеження опортуністичної поведінки — залишається практично поза увагою. Головна причина того, що економічні інтереси посередницьких структур (у тому числі державних) домінують над інтересами споживачів, полягає, на нашу думку, у незацікавленості державних інститутів обмежувати власну монопольну владу, яка використовується як інструмент первісного нагромадження. Тому ключового значення набуває навіть не антимонопольне регулювання, що за таких умов має недостатній характер, а перетворення, що виходять за рамки суто економічної політики.

Інституціональна модернізація енергоринку — об'єктивно зумовлена, необхідна процедура. Стратегія її реалізації відповідає інтересам зміцнення енергетичної безпеки, але обрана тактика суперечить загальній меті соціально-економічних реформ. Відверте порушення інтересів найбільш уразливих соціальних груп, які або не виявляють організованого опору, або не мають доступу до влади, при одночасному сприянні інтересам близьких до влади посередників, державних монопольних структур ставить під сумнів те, що людський розвиток є головною метою соціально-економічної модернізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стан економічної безпеки України у I півріччі 2008 р. [Текст] / Міністерство економіки України. — К., груд. 2008 р. — 30 с.
2. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь [Текст] / О. І. Амоша, С. І. Андрос, Ю. М. Бажал та ін. ; за заг. ред. В. М. Гейця, А. І. Даниленка, М. Г. Жулинського та ін. — К. : НВЦ НБУВ, 2009. — 687 с.
3. Енергоефективність як ресурс інноваційного розвитку: Національна доповідь про стан та перспективи реалізації державної політики енергоефективності у 2008 р. [Текст] / С. Єрмілов, В. Геєць, В. Лір та ін. ; НАЕР; НАНУ — К. : НАЕР, 2009. — 93 с.
4. Новий курс : реформи в Україні. 2010–2015 [Текст] / Національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця та ін. — К. : НВЦ НБУВ, 2009. — 232 с.
5. Ukraine: Energy Policy Review 2006 [Текст] / International Energy Agency. — P. : IEA, ACTIS, 2006. — 384 с.
6. Policy Recommendations on Economic and Institutional Reforms 2009 [Text] / Blue Ribbon Analytical and Advisory Centre (UNDP). — Kyiv., April 2009. — 131 p. [Electronic resource]. —

Access mode : http://brc.undp.org.ua/img/publications/Policy%20Recommendations%202009_eng_final.pdf.

7. Бараннік, В. О. Перехід України на світові ціни енергоносіїв: проблеми та перспективи / Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс] / В. О. Бараннік. — Режим доступу : <http://www.db.niss.gov.ua/docs/energy/WorldEnergyPrice.pdf>
8. Земляний, М. Цінова політика в ПЕК: соціальна спрямованість чи соціальний популізм [Текст] / М. Земляний, В. Вербинський // Стратег. пріоритети. — 2009. — № 1. — С. 96–105.
9. Земляний, М. Г. Концепція (основи державної політики) енергетичної безпеки України у 2010–2014 рр. (проект) [Електронний ресурс] // М. Г. Земляний, А. І. Шевцов Національний інститут стратегічних досліджень. — Режим доступу : <http://www.db.niss.gov.ua/docs/energy/ConceptEnPol.pdf>
10. Подолець, Р. Газовий ринок у контексті геополітичних балансів [Текст] / Р. Подолець // Віче. — 2009. — № 4. — С. 8-12.
11. Саприкін, В. Чи буде проведено реформи в енергетичному секторі України / В. Саприкін [Електронний ресурс] / «Новий зелений курс» по-українськи? Роль Німеччини та України в сучасній європейській енергетичній політиці» (Берлін), 27–28.04.2010 : матеріали конф. — Режим доступу : http://www.razumkov.org.ua/ukr/article.php?news_id=773
12. Key World Energy Statistics 2010 [Text] / International Energy Agency. — Р. : IEA, 2010. — 78 р.
13. Овсієнко, О. В. Економічні механізми підвищення енергоефективності у системі економічної безпеки [Текст] / О. В. Овсієнко // Економіка і регіон. — 2008. — № 2. — С. 148–152.
14. Динаміка цін на природний газ для споживачів України за 2005 — 2008 роки / Міністерство економіки України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.me.gov.ua/file/link/119326/file/Dodatok_3.doc
15. ДК «Газ України» / Діяльність компанії [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.gasukraine.com.ua>
16. Селиванова, И. Ф. Газ в энергодиалоге России и Украины / И. Ф. Селиванова, Н. В. Аладьина // Энергетическая безопасность. Энергополитические аспекты диалога России и ЕС, 2009. — Ч. 2. — С. 60–82 / Институт экономики РАН [Электронный ресурс]. — Режим доступа : www.imeri-eurasia.ru/pdoclad.php
17. Гусак, Л. Слишком горячий газ [Текст] / Л. Гусак // 2000. — 18.12.2009.
18. Українська енергетика / Асоціація ЕнергоТранспарентність [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ua-energy.org/post/2967>
19. Меморандум України та МВФ [Електронний ресурс] // Економічна правда. — 11.08.2010. — Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/publications/2010/08/11/244528/>
20. Підвищення цін на газ — необхідність для України / Аналітично-дорадчий центр «Блакитної стрічки» (ПРООН) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://brc.undp.org.ua/img/publications/Energ_Fin.pdf
21. Витрати і ресурси домогосподарств України / Держкомстат [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

ЭНЕРГЕТИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ: КОНФЛИКТ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ИНТЕРЕСОВ

Овсиенко О. В.

Исследованы противоречия, возникающие при реформировании энерго-рынка, как между его участниками (потребителями, поставщиками, госу-

дарством), так и внутри этих групп. Определены основные составляющие конфликта социально-экономических интересов, связанные с институциональной модернизацией энергорынка. Охарактеризовано их влияние на энергетическую безопасность и безопасность человеческого развития.

Ключевые слова: энергетическая безопасность, институциональная модернизация энергорынка, перекрестное субсидирование, либерализация ценообразования, человеческое развитие.

ENERGY SAFETY: THE CONFLICT OF SOCIAL-ECONOMIC INTERESTS

Ovsiyenko O. V.

The contradictions which arise up during reformation of energy market institutes are investigated in the article, both between his participants (by consumers, suppliers, state) and into these groups. The basic constituents of socio-economic interests' conflict, related to institutional modernization of energy market, were determined. Their influence on energy safety and safety of human development is described.

Key words: energy safety, institutional modernization of energy market, cross subsidizing, liberalization of pricing, human development.

УДК 368: 339

НАПРЯМИ УБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

*Л. В. Нечипорук, кандидат економічних наук, доцент
Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого*

Означено проблеми та перспективи забезпечення розвитку страхового ринку.

Ключові слова: безпека, страховий ринок, страхування

Постановка проблеми. Сучасні процеси в економіці виявляються в інтернаціоналізації сфер відтворювального циклу, утворенні глобального економічного простору, міра зрілості якого, з одного боку, визначається інтересами основних акторів, а з другого — сама зумовлює якість і динаміку світового економічного розвитку. Отже, розвиток страхового ринку в цілому є похідним від процесів глобалізації економіки, що й вимагає визначення напрямів його піднесення в контексті як глобалізації фінансового капіталу, так і фінансової безпеки національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження теоретико-методологічних засад страхової діяльності зробили такі вчені